የስልክ በይነመረብ ክህሎቶች የሥልጠና መርጃ ስብስብ

ሰዎችን መደበኛ የስልክ በይነመረብ ክህሎቶችን ለማስተማር የተዘጋጀ መመሪያ

የቅጂ መብት © 2024 GSM Association

ሞጁል 10፦ የመስመር ላይ ደህንነት

የስልክ በይነመረብ ክህሎቶች የሥልጠና መርጃ ስብስብ

ሰዎችን መደበኛ የስልክ በይነመረብ ክህሎቶችን ለማስተማር የተዘጋጀ መመሪያ

ይህ ምንድን ነው?

ያብራሩ፦ «በይነመረብን ለበርካ ጥሩ ነገሮች መጠቀም ይችላሉ፣ ነገር ግን በዓለም ዙሪያ ማንኛውም ሰው በይነመረብን መጠቀም እንደሚችል ማስታወስ አስፈላጊ ነው። በይነመረብን ልክ እንደ የእውነተኛው ዓለም የህዝብ መገናኛ ቦታ (ለምሳሌ፣ የገበያ ቦታ) ማየቱ እና ደህንነትዎን ጠብቀው መቆየትዎ አስፈላጊ ነው።»

«በእውነተኛ ዓለም ለማያውቁት ሰው የማያጋሩትን የግል መረጃ በይነመረብ ላይ አያጋሩ።»

የሚያስፈልጉዎ ቁሳቁሶች፦

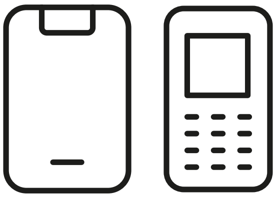

ስማርት ስልክ ቀፎዎች

የደህንነት ፖስተር

ለምን ሊጠቀሙበት ይችላሉ?

«በመስመር ላይ ደህንነትዎ እንደተጠበቀ ለመቆየት ምርጥ ጠቃሚ ምክሮች» የሚለውን ፖስተር ይስጡ።

«ልክ እንደማንኛውም የህዝብ መገናኛ ቦታ ሁሉ፣ የሚከተሉትን ማድረግ አለብዎት፦

1. የማያውቋቸውን ወይም የሚያስቸግሩዎትን ሰዎች ያግዷቸው ወይም ችላ ይበሏቸው።
2. የግል መረጃዎን (ለምሳሌ፣ ማን እንደሆኑ፣ የት እንደሚኖሩ፣ የይለፍ ቃሎችን) ለግልዎ ያቆዩ።
3. በበይነመረብ ላይ የሚመለከቱት ወይም የሚያጋጥምዎት ነገር ምቾት የማይሰጥዎት ከሆነ ለሚያውቁት እና ለሚያምኑት ሰው ይንገሩ።
4. ለሰዎች ትህትና እና አክብሮት ያሳዩ እንዲሁም ሰዎችን አያስቸግሩ።»

ጊዜ የሚፈቅድልዎ ከሆነ፣ ለእያንዳንዱ የደህንነት ጠቃሚ ምክር የራስዎን ምሳሌዎች ለሰልጣኞቹ ያጋሩ።

ደህንነትዎን ጠብቀው መቆየት የሚችሉት እንዴት ነው?

በየትኛው አገልግሎት (WhatsApp፣ YouTube፣ Wikipedia፣ Facebook፣ KaiOS፣ Android፣ ተንቀሳቃሽ ገንዘብ ወይም TikTok) ላይ ደህንነታቸውን ጠብቀው ለመቆየት መማር እንደሚፈልጉ ሰልጣኞችን ይጠይቁ።

በተግባር ያሳዩ፦

WhatsApp፦ «አንድ የማያውቁት ሰው WhatsApp ላይ መልዕክት ከላከልዎ ወይም ካስቸገረዎ እና ዳግም ያንን እንዳያደርግ ማስቆም ከፈለጉ፣ ዳግመኛ እርስዎን ማግኘት እንዳይችል ማገድ ይችላሉ።»

ይህን WhatsApp ላይ በተግባር ያሳዩ፦ «እንዴት ማገድ እንደሚቻል» የሚለውን ፖስተር ያሳዩ እና ቅደም ተከተሎችን ይተግብሩ።»

YouTube፦ «YouTube ላይ ቪድዮዎችን እየተመለከቱ ከሆነ እና አንድ መጥፎ ወይም አጸያፊ ነው ብለው የሚያስቡትን ነገር ከተመለከቱ፣ ወደ ቀደመው ገጽ መመለስ፣ ፍለጋዎን ማሻሻል እና ሌሎች ቪድዮዎችን መመልከት መቀጠል ይችላሉ።»

ይህን YouTube ላይ በተግባር ያሳዩ፦ ተመለስ የሚለውን አዝራር ይጫኑ፣ በፍለጋ ሳጥንዎ ውስጥ ያሉትን ቁልፍ ቃላት ይሰርዙ እና የተለዩ ቁልፍ ቃላትን በመጠቀም ፍለጋዎን ይቀይሩ።

Wikipedia፦ «Wikipedia ላይ ከሆኑ፣ መረጃው በዓለም ዙሪያ ካሉ ሰዎች የተገኘ ነው። ትክክለኛ መሆኑን ለማረጋገጥ ምንጩን መፈተሽ እንዳለብዎት ያስታውሱ።»

ይህን Wikipedia ላይ በተግባር ያሳዩ፦ የWikipedia ገጽ ግርጌ ላይ ያሉትን ምንጮች እና ማጣቀሻዎችን ዝርዝር ለሰልጣኞች ያሳዩ።

Facebook፦ «Facebook ላይ ከሆኑ፣ ማን መገለጫዎን እንደሚያይ እና ማን ሊያገኝዎ እንደሚችል መቀየር ይችላሉ።»

ይህን Facebook ላይ በተግባር ያሳዩ፦ ማን መገለጫቸውን ማየት እንደሚችል እና ለጓደኝነት ጥያቄ ማን ሊያገኛቸው እንደሚችል ማስተካከል የሚችሉበትን የግላዊነት አቋራጮች ያሳዩዋቸው።

ደህንነትዎን ጠብቀው መቆየት የሚችሉት እንዴት ነው?

በየትኛው አገልግሎት (WhatsApp፣ YouTube፣ Wikipedia፣ Facebook፣ KaiOS፣ Android፣ ተንቀሳቃሽ ገንዘብ ወይም TikTok) ላይ ደህንነታቸውን ጠብቀው ለመቆየት መማር እንደሚፈልጉ ሰልጣኙን ይጠይቁ።

በተግባር ያሳዩ፦

KaiOS፦ «የKaiOS ስልክን እየተጠቀሙ ከሆነ፣ ደህንነትዎ እንደጠበቀ ለመቆየት የስልክ ማስተካከያዎችን መቀየር የሚችሉባቸው በርካታ መንገዶች አሉ። እነዚህንም በስልክዎ ላይ ግላዊነት እና ደህነነት ውስጥ ማግኘት ይችላሉ።»

ይህን KaiOS ላይ በተግባር ያሳዩ፦ በዋናው የKaiOS ዝርዝር አማካኝነት ግላዊነትን እና ደህንነትን እንዴት ማግኘት እንደሚችሉ ለሰልጣኙ ያሳዩ።

Android፦ «Android ስልክዎን ለተወሰነ ጊዜ የማይጠቀሙበት ከሆነ፣ ባትሪውን ለመቆጠብ ማያ ገጹን ያጠፋዋል። ሌሎች ሰዎች ስልክዎን ካገኙት መጠቀም እንዳይችሉ የይለፍ ቃል መፍጠር አስፈላጊ ነው።»

ይህን Android ላይ በተግባር ያሳዩ፦ ደህንነቱ የተጠበቀ እንዲሆን የሚስጥር ቁልፍ/ይለፍ ኮድ በመሣሪያቸው ላይ እንዴት ማቀናበር እንደሚችሉ ለሰልጣኙ ያሳዩ።

ተንቀሳቃሽ ገንዘብ፦ «የእርስዎ የሚስጥር ቁልፍ የግልዎ ቁጥር መሆኑን ያስታውሱ። ወደ መለያዎ የሚገቡበት መንገድ ስለሆነ ይህን ደህንነቱ በተጠበቀ ሁኔታ መያዝዎ አስፈላጊ ነው። ይህን ቁጥር ለማንም ሰው፣ ለተንቀሳቃሽ ገንዘብ ወኪሎች ወይም ለደንበኞች እንክብካቤ ሠራተኞችም ቢሆን፣ በአካል፣ በአጭር የጽሁፍ መልዕክት ወይም በስልክ በይነመረብ አማካኝነት እንዳያጋሩ ጥንቃቄ ያድርጉ።»

ይህን በተንቀሳቃሽ ገንዘብ አገልግሎት ያሳዩ፦ በመደበኛ የተንቀሳቃሽ ገንዘብ ዝውውር ወቅት (ለምሳሌ፣ ለጓደኛ ወይም ለቤተሰብ አባል ገንዘብ ሲልኩ) መቼ የሚስጥር ቁልፍ እንደሚያስፈልግ ለሰልጣኙ ያሳዩ።

TikTok፦ «TikTok ላይ የማይወዱት ቪድዮ ካዩ፣ ሁልጊዜም ቢሆን በማያ ገጹ ላይ ወደላይ በማንሸራተት ወደ ሌላ ቪድዮ መሄድ ይችላሉ። የተመለከቱት ነገር በጣም የሚያሳስብዎት ከሆነ፣ ከመተግበሪያው በመውጣት እረፍት ይውሰዱ ወይም በመተግበሪያው ላይ ቪድዮን እንዴት ሪፖርት ማድረግ እንደሚችሉ መመሪያዎችን ይከተሉ።»

ይህን TikTok ላይ በተግባር ያሳዩ፦ ሰልጣኞች በማያ ገጹ ላይ ያለውን ቪድዮ እንዴት ማለፍ እንደሚችሉ ለማሳየት ቪድዮን ወደላይ ያንሸራትቱ።

ፖስተሮች እና ተቆርጠው የወጡ ማሳያዎች

የስልክ በይነመረብ ክህሎቶች የሥልጠና መርጃ ስብስብ

ሰዎችን መደበኛ የስልክ በይነመረብ ክህሎቶችን ለማስተማር የተዘጋጀ መመሪያ

በመስመር ላይ ደህንነትዎን ለመጠበቅ ምርጥ ጠቃሚ ምክሮች

በይነመረብ በዓለም ዙሪያ ላሉ ሰዎች ሁሉ ክፍት መሆኑን ያስታውሱ፣ ስለዚህ እንደ እውነተኛው የህዝብ መገናኛ ቦታ (ለምሳሌ፣ የገበያ ቦታ) ማየቱ አስፈላጊ ነው እንዲሁም ራስዎን በመጠበቅ እና በመስመር ላይ ለሚያደርጉት ነገር ኃላፊነት በመውሰድ ደህንነትዎን ይጠብቁ።

በመስመር ላይ የሚመለከቱት ነገር ሁሉ እውነት እንዳልሆነ ያስታውሱ

ማንኛውም ሰው ማንኛውንም ነገር በመስመር ላይ መለጠፍ ይችላል፣ ስለዚህ የሚመለከቱትን ሁሉ አይመኑ። ከሚያምኑት ሰው እንኳን ቢሆን እውነት ላይሆን ይችላል። መረጃን ለሌሎች ከማጋራትዎ በፊት ጥንቃቄ ያድርጉ።

በመስመር ላይ ለተዋወቁት ሰው ገንዘብ ከመላክዎ በፊት ደግመው ያስቡ

ያልጠየቋቸውን ኢሜይሎች፣ መልዕክቶች ወይም ብቅ-ባዮች በተለይም ገንዘብ የሚጠይቁ ከሆኑ ወይም እንግዳ የሆኑ አገናኞችን ከያዙ ይጠንቀቋቸው።

የይለፍ ቃሎችን ጨምሮ የግል መረጃዎን ለግልዎ ያቆዩ

በጣም አስፈላጊ ካልሆነ በቀር፣ እንደ ሙሉ ስምዎ፣ የቤት አድራሻዎ ወይም ስልክ ቁጥርዎ ያሉ የግል ዝርዝሮች ማጋራት የለብዎትም።

በመስመር ላይ በሚገኙ ሌሎች ሰዎች ላይ ጉዳት አያድርሱ

መልካምነትን እና አክብሮትን ያሳዩ። ጉልበተኝነት አያሳዩ፣ የውሸት መረጃን አያሰራጩ ወይም ማንም ሰው ላይ ትንኮሳ አያድርሱ። በመስመር ላይ የሚወስዷቸው እርምጃዎች በእውነተኛ ሕይወት ላይ ያሉ ሰዎች ላይ ተጽዕኖ ሊያሳድሩ ይችላሉ።

ማጭበርበሮችን እና አጭበርባሪዎችን ይወቁ

ልክ በእውነተኛ ሕይወት እንዳለው ሁሉ፣ በበይነመረብ ላይም ሌቦች እና ወንጀለኞች አሉ። አንዳንድ ሰዎች በመስመር ላይ ሌላ ሰው እንደሆኑ ያስመስላሉ።

የሚያስቸግርዎትን ሰው በማገድ ወይም ችላ በማለት እርምጃ ይውሰዱ

የሆነ ሰው በመስመር ላይ ካስቸገረዎ ወይም ትንኮሳ ካደረሰብዎ፣ እርዳታ ይጠይቁ እንዲሁም ለሆነ ሰው ይናገሩ ወይም ሪፖርት ያድርጉ።

የዳታ ወጪዎች

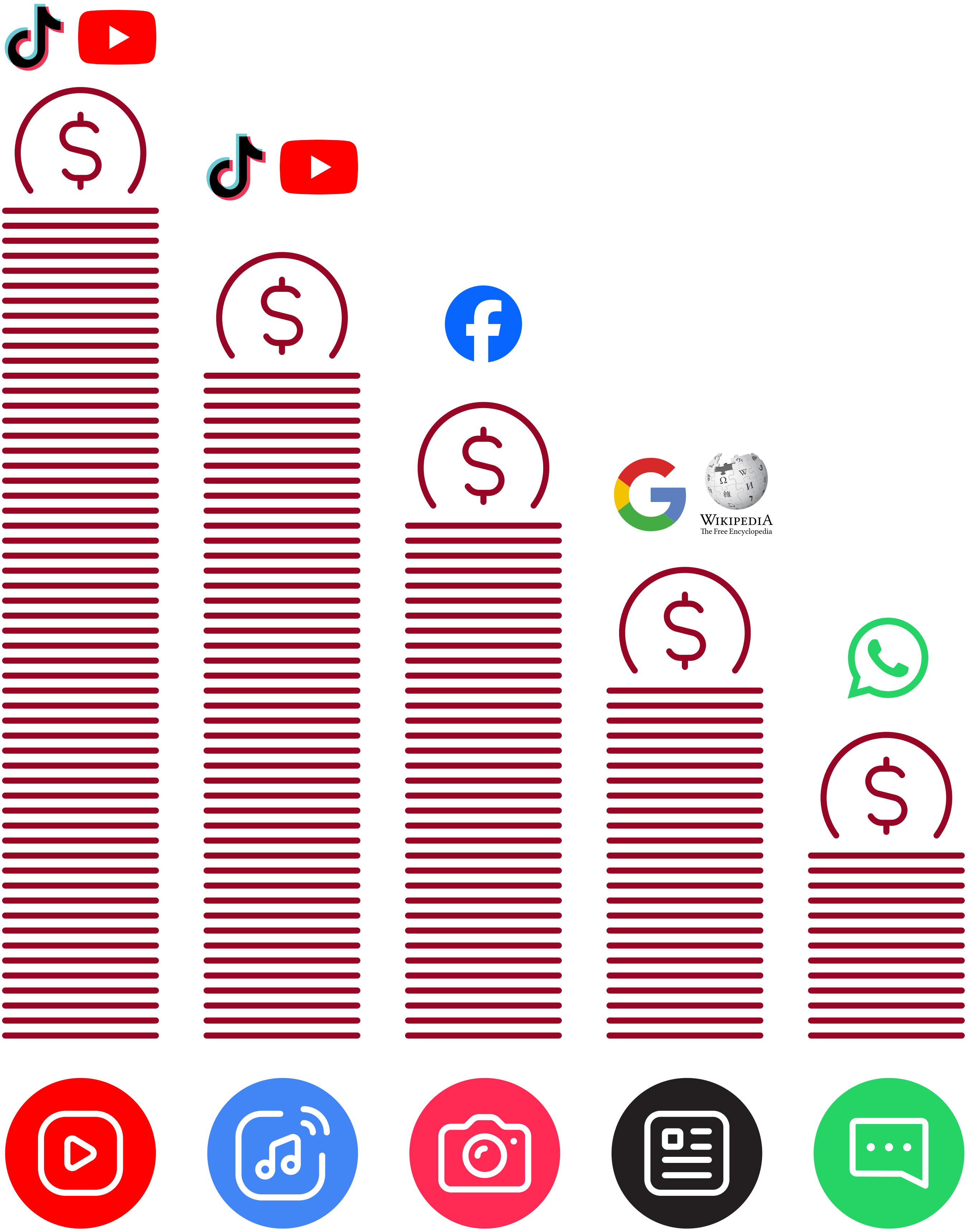

የመስመር ላይ ደህንነት

Facebook ላይ እንዴት «ማገድ» እንደሚቻል

1

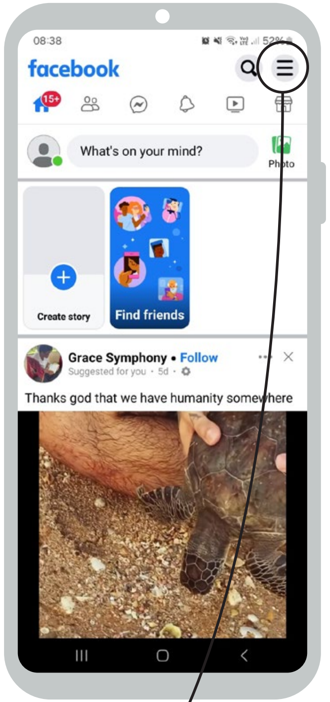

2

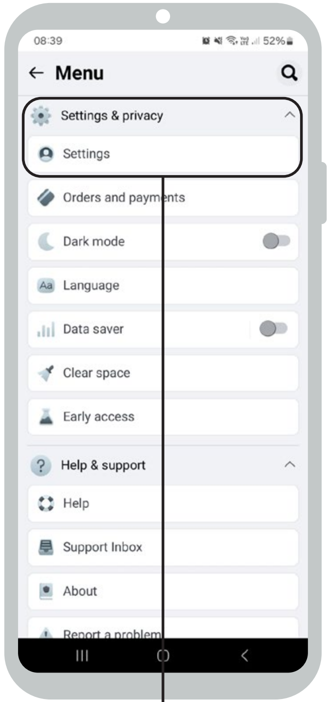

ቅንብሮች እና ግላዊነት

ቅንብሮች

3

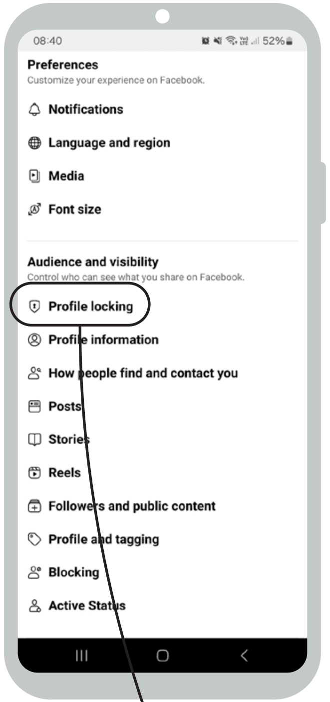

የመገለጫ መቆለፊያ

4

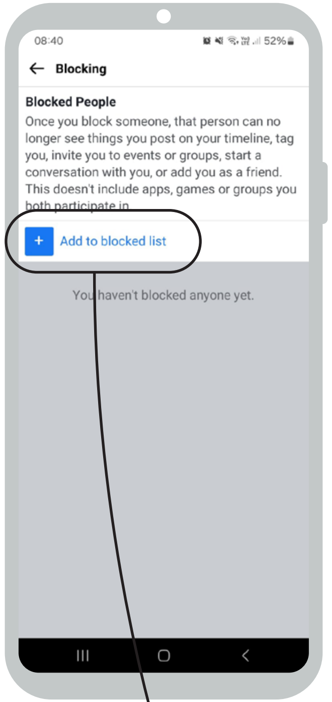

ወደ የታገዱ ዝርዝር ያክሉ

5

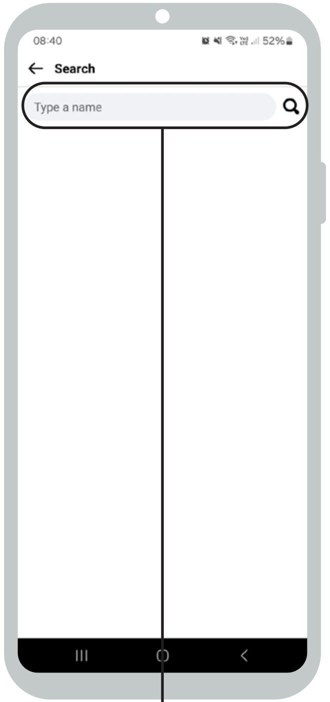

ስም ይጻፉ

Gmail ላይ እንዴት «ማገድ» እንደሚቻል

1

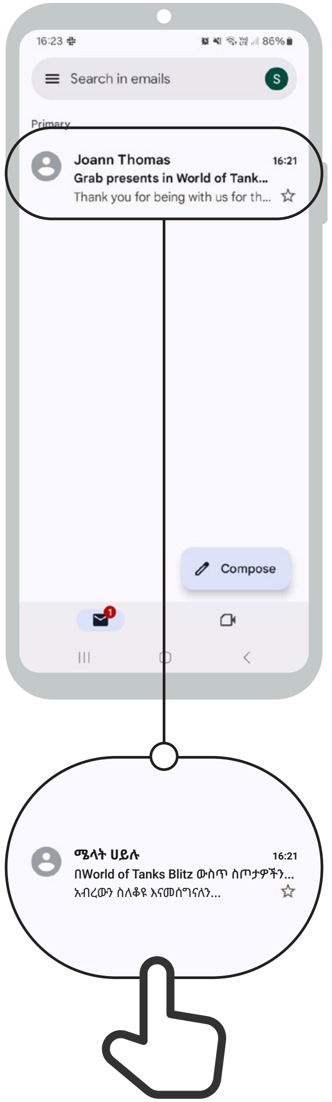

2

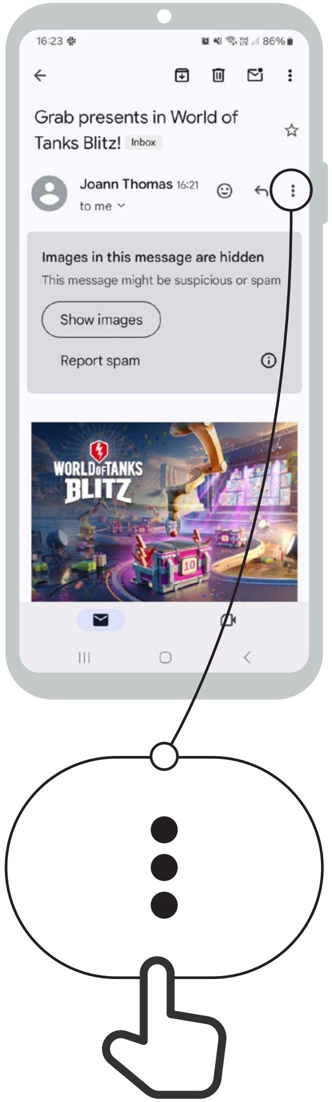

3

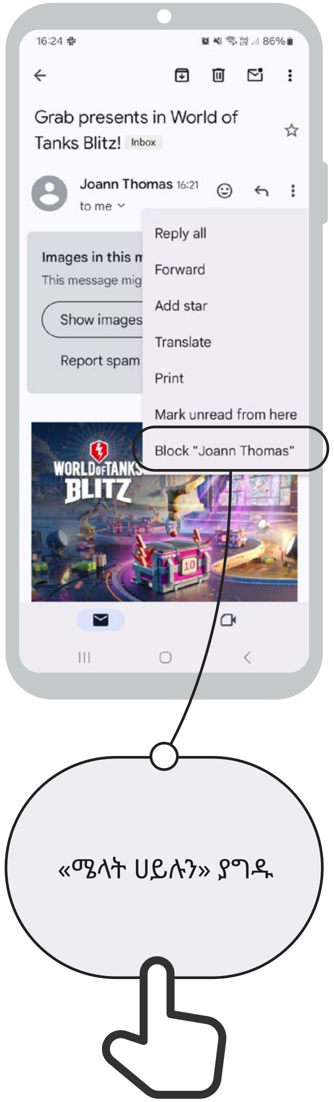

Chrome ውስጥ «የፍለጋ ታሪክ»ን ማግኘት

1

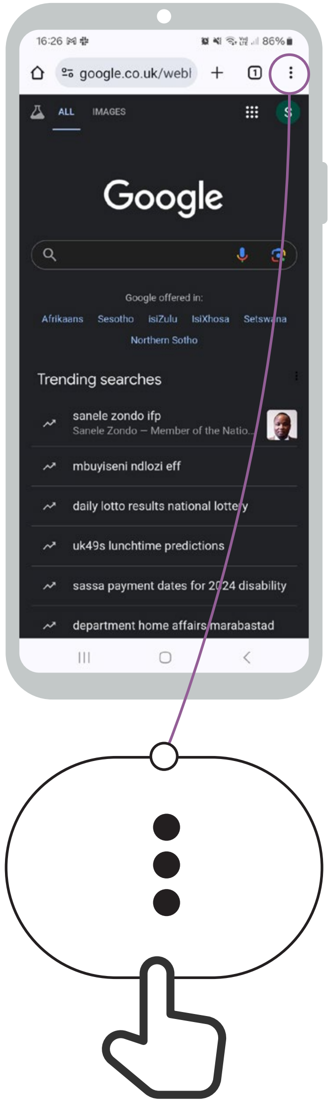

2

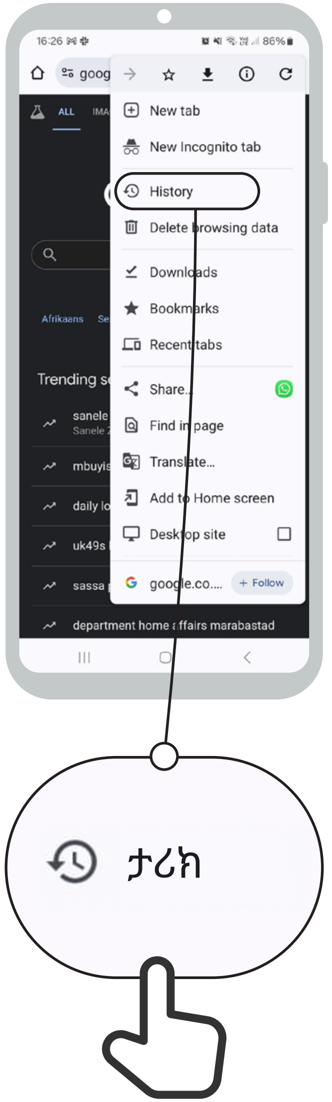

3

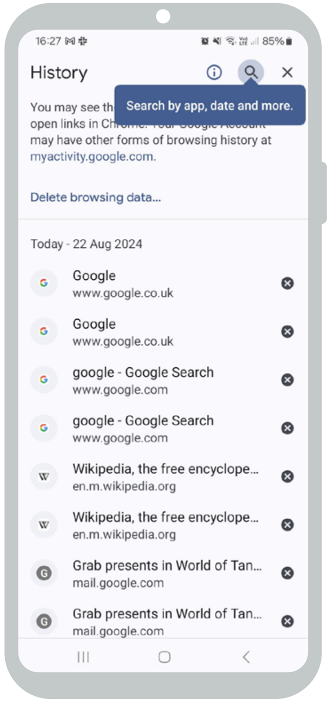

የመስመር ላይ ደህንነት

Play መደብር ላይ የወላጅ መቆጣጠሪያዎችን ማዋቀር

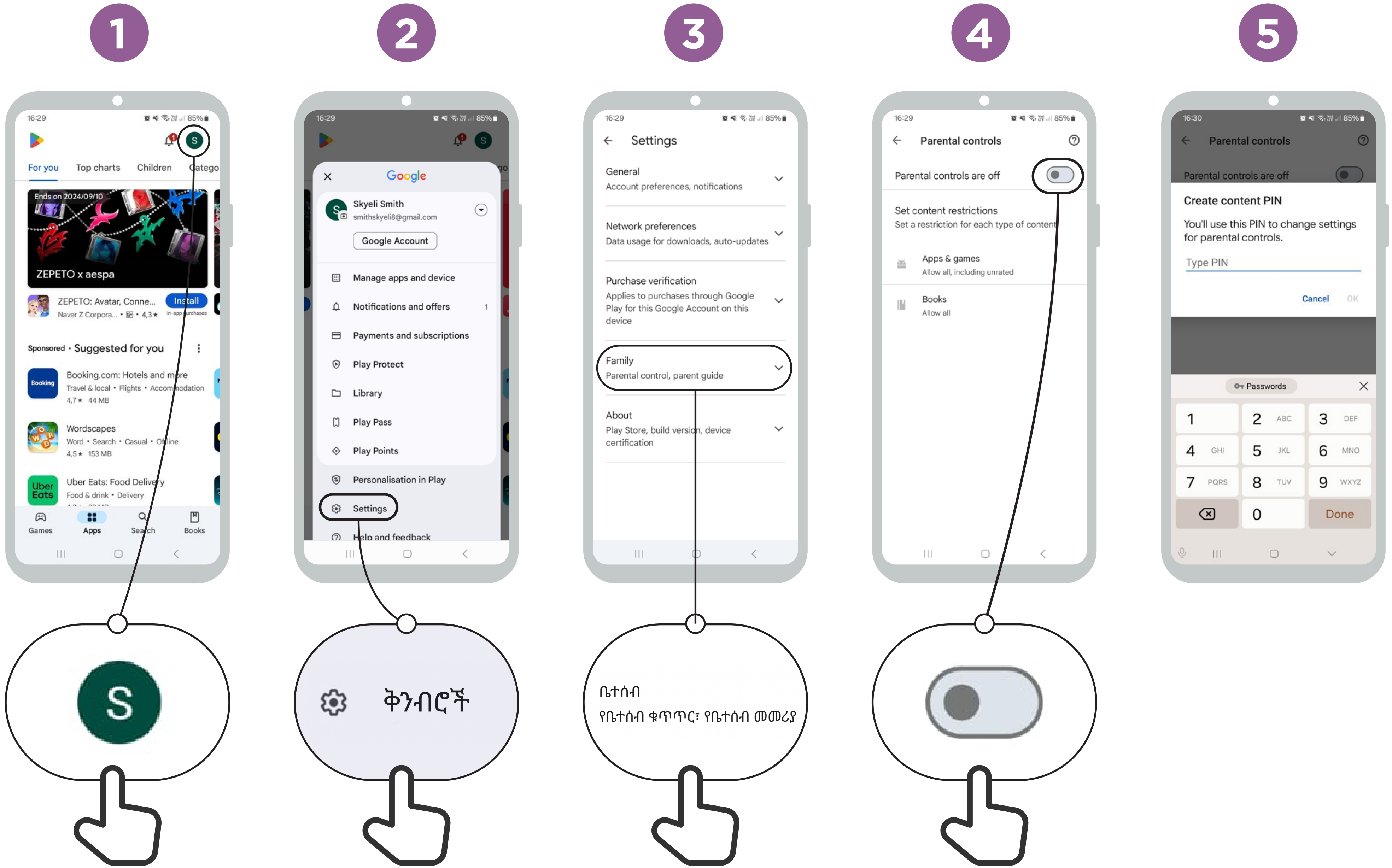

Facebook ላይ ያለ ገጽን ሪፖርት ማድረግ

1

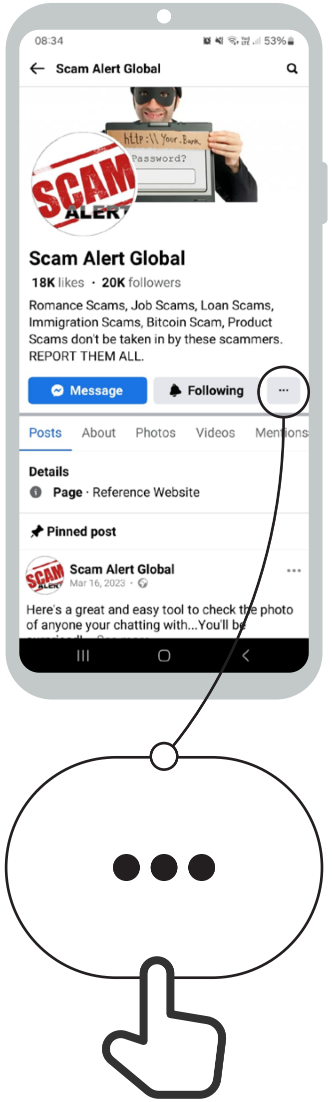

2

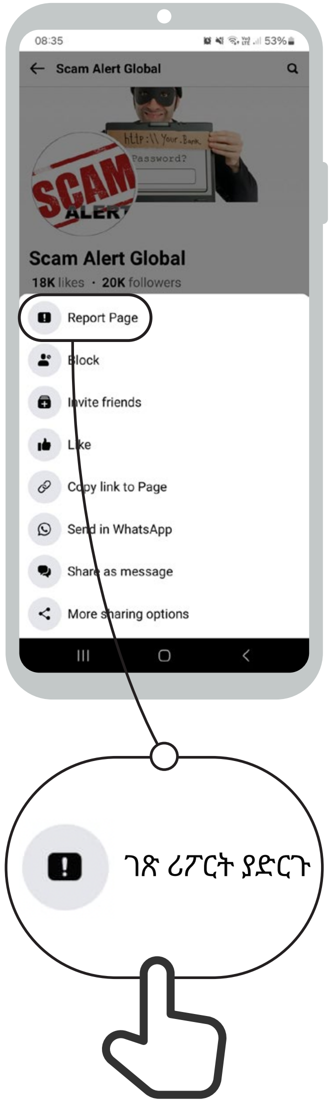

3

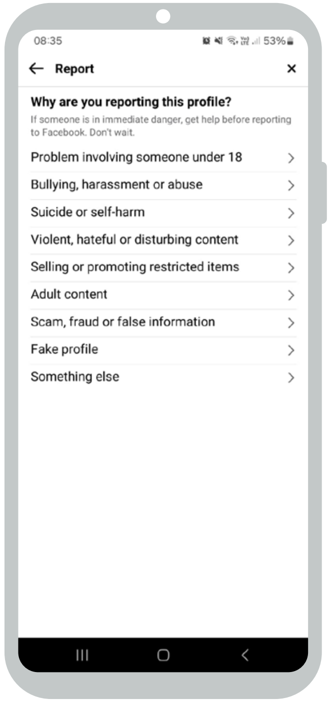

YouTube ላይ ቪድዮ ሪፖርት ማድረግ

1

2

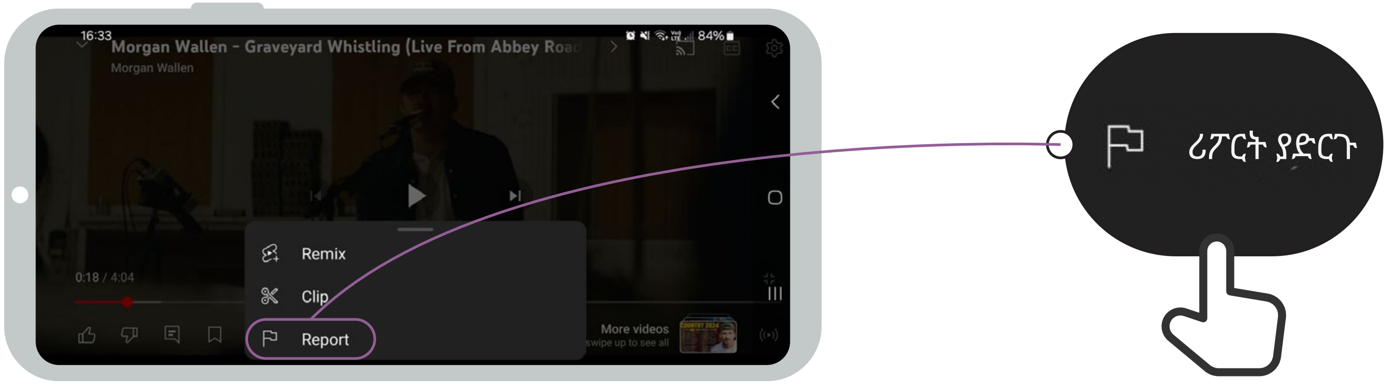

3

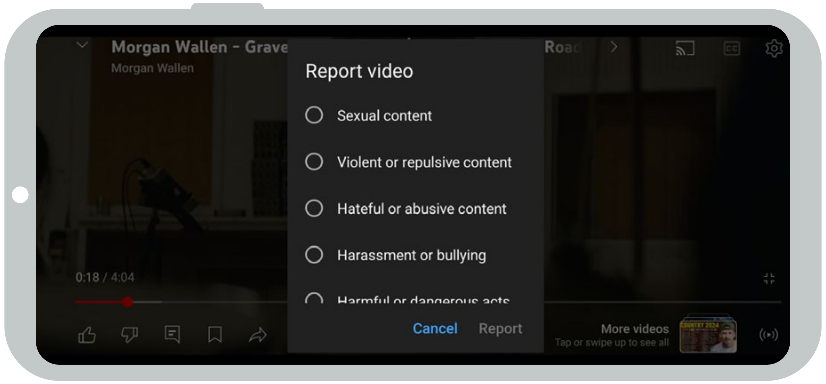

የተሳሳተ መረጃ

ጥንቃቄ ያድርጉ!	በበይነመረብ ላይ ያለ ነገር ሁሉ እዚያ ላይ እንደሚናገረው አይደለም።
እርግጠኛ ካልሆኑ፣ የሚያምኑትን ሰው ይጠይቁ!	ሰዎች አንድን ድረ ገጽ ወይም መተግበሪያ የጥሩ ኩባንያ (ለምሳሌ፣ የስልክ ኩባንያዎ) ወይም የድርጅት (ለምሳሌ፣ የእርስዎ መንግሥት) እንዲመስል ለማድረግ የሐሰት ቅጂዎችን ሊፈጥሩ ይችላሉ።
መጀመሪያ ሳያስቡበት አንድን ነገር ለሌላ ሰው አያጋሩ!	ሰዎች አንዳንድ ጊዜ በበይነመረብ (ለምሳሌ፣ WhatsApp ወይም Facebook) ላይ የተሳሳተ መረጃ ያስቀምጣሉ።
ሌሎች ገጾችን ይፈትሹ	ከበይነመረብ ላይ አንዳንድ ዜናዎችን ከሰሙ፣ በሌሎች ገጾች (ለምሳሌ፣ እንደ BBC ባሉ የታመኑ የዜና ገጾች) ላይ በመፈተሽ ይህን ማረጋገጥ ይጠቅማል።
ሪፖርት ያድርጉት	የሚያዩት ነገር አደገኛ ወይም መጥፎ ነው ብለው የሚያስቡ ከሆነ፣ ኩባንያው (ለምሳሌ፣ YouTube) ችግር እንዳለ እንዲያውቅ «ሪፖርት ማድረግ» ይችላሉ።